

ՄԱՐՄՆԱՎԱՃԱՌՈՒԹՅԱՄԲ ԶԲԱՂՎՈՂ ԱՆՁԱՆՑ ԿՐԻՄԻՆԱԼՈՒԳԻԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ

Մարմնավաճառությամբ զբաղվող անձանց կրիմինոլոգիական բնութագիրը ներառում է բազմաթիվ հատկանիշներ, որոնք վերաբերում են նրանց սեռատարիքային կազմին, ընտանեկան դրությանը, կրթական մակարդակին և այլն: Այս հատկանիշները ինքնին քրեաձին չեն, դրանք հատուկ են յուրաքանչյուրին: Այնուամենայնիվ, նշված հատկանիշների բացահայտումը ունի կարևոր կրիմինոլոգիական նշանակություն: Թվարկված հարցերի պատասխանից է կախված քննարկվող երևույթի և դրա հետ կապված հանցագործությունների կանխման արդյունավետ միջոցների մշակման գործընթացը:

Մարմնավաճառներին բնութագրող հատկանիշների շարքում կարևոր դեր ունի մարմնավաճառների սեռատարիքային կազմը: Ոստիկանությունը 2010 թ. մարմնավաճառների նկատմամբ կազմել է 149, 2011 թ.՝ 288, 2012 թ.՝ 184 արձանագրություն, սակայն այդ արձանագրություններից և ոչ մեկը չի վերաբերել արական սեռի ներկայացուցչի: Մինչդեռ մամուլում և համացանցում ներկայացված հրապարակումները վկայում են, որ ՀՀ-ում ինքնուրույն տեղ ունի նաև տղամարդկանց մարմնավաճառությունը: Թեև նրանց թվի մասին ստույգ տվյալներ չկան ո՛չ ոստիկանությունում, ո՛չ էլ այլ իրավապահ մարմիններում, սակայն մեր կողմից բժիշկների շրջանում կատարված փորձագիտական հարցման արդյունքները թույլ են տալիս որոշել նրանց մոտավոր քանակը: Ըստ բժիշկ-մաշկավեներաբանների տարեկան իրենց են դիմում մոտ 200 միասեռականներ, որոնցից 50-ը զբաղվում են մարմնավաճառությամբ: Ինչ վերաբերում է կին մարմնավաճառների թվին, ապա ըստ այս նույն հարցումների, նրանց թիվը կազմում է շուրջ 500-600 անձ: Իհարկե, ներկայացված տվյալը ամբողջովին չի արտացոլում ՀՀ-ում առկա մարմնավաճառների քանակը, քանի որ բժիշկների մոտ գրանցված են ոչ բոլոր մարմնավաճառները:

¹ ԵՊՀ քրեական իրավունքի ամբիոնի հայցորդ, գիտ. ղեկավար՝ ի. գ. թ., դոցենտ Ա. Ռ. Մարգարյան:

Մաշկավեներաբան-բժիշկներին դիմում են հիմնականում փողոցներում իրենց ծառայությունները առաջարկող մարմնավաճառները, իսկ մյուսները դուրս են և՛ բժիշկների, և՛ իրավապահ մարմինների աշխատակիցների ուշադրությունից²:

Այն, որ ՀՀ-ում մարմնավաճառությունը տարածում ունի, վկայում են ՀՀ-ում լրագրողների, հետազոտողների իրականացրած ուսումնասիրություններով ստացված տվյալները, որոնց համաձայն Հայաստանում սեքս-բիզնեսի տարեկան շրջանառությունը հասնում է մոտ 50 միլիոն դոլարի: Պատահական չէ, որ ողջ աշխարհում մարմնավաճառության բերած եկամուտները համեմատվում են թմրանյութերի և զենքի ապօրինի շրջանառության արդյունքում ստացված եկամուտների հետ³:

Մարմնավաճառությամբ զբաղվող կանանց կրիմինոլոգիական բնութագիրը բացահայտելու նպատակով 42 մարմնավաճառների շրջանում իրականացրել ենք հարցումներ, որից պարզ դարձավ, որ ՀՀ-ում մարմնավաճառությամբ առավելապես զբաղվում են 19-30 տարիքային խմբի ներկայացուցիչները: Մասնավորապես, մեր հարցումներին մասնակցած մարմնավաճառների տարիքային կազմը բաշխվել էր հետևյալ կերպ՝ 15-18 տ.՝ 7%, 19-30 տ.՝ 66%, 31-40 տ.՝ 17%, 41 տ. բարձր՝ 10%: 15-ից ցածր տարիքային խմբի ներկայացուցիչներ ընտրանքում չէին հայտնվել:

Անչափահասների կողմից մարմնավաճառությամբ զբաղվելուն ներգրավված լինելու համամասնությունը օբյեկտիվորեն արտացոլվել է նաև փորձագիտական հարցումների արդյունքներում: Այսպես, փորձագիտական հարցմանը ներգրավված իրավապահ մարմինների ներկայացուցիչների կարծիքով անչափահաս մարմնավաճառները կազմում են մարմնավաճառների ընդհանուր թվի 10-15%-ը, թեև հարցմանը ներգրավված բժիշկների տվյալներով տարեկան իրենց է դիմում ընդամենը 10-15 անչափահաս մարմնավաճառ: Բժիշկներին դիմելու նման ցուցանիշները ոչ թե միանշանակ վկայում են ՀՀ-ում

² Տե՛ս www.news.am/ Մամվել Ավագյան: Սեքս բիզնեսի հայկական առանձնահատկությունները: Մարտի 29-ը, 2012 թ.:

³ Տե՛ս Криминология / Под. Ред. А. И. Долговой. М., 2002, էջ 705, **Маринковский Р. А.**, Проституция: Борьба или протолодействовать ???/Охрана. 2002. № 6, էջեր 46-48, **Дьяченко А.**, Ответственность за сексуальную эксплуатацию женщин и детей // Уголовное право. 2003, № 2, էջ 22:

անչափահաս մարմնավաճառների բացակայության մասին, այլ վերջիններիս ցածր գրագիտության մակարդակի, այդ թվում՝ իրենց առողջությունը պահպանելու առումով:

Հստ ամուսնական կարգավիճակի՝ մեր կողմից իրականացված ուսումնասիրության արդյունքները վկայում են, որ մինչ մարմնավաճառ դառնալը փաստացի ամուսնալուծված են եղել հարցվածների 11%, պաշտոնապես ամուսնալուծված՝ 27%-ը, իսկ 62%-ը երբևէ ամուսնացած չի եղել: Այս ցուցանիշը հաստատում է գտել նաև կրիմինոլոգիական գրականության մեջ⁴:

Ե. Ն. Ֆեդիկի պնդմամբ՝ ապահարգանք բացասաբար է ազդում կնոջ հոգեբանության վրա՝ առաջացնելով ընկճվածության զգացում, հուսահատություն, ապագայի նկատմամբ հավատի կորուստ⁵: Ամուսնալուծվելուց հետո կնոջ համար ընտանիքի գաղափարը որոշակիորեն արժեզրկվում է, բացի այդ նրա մոտ առաջանում է ներքին վախ կրկին ընտանիք կազմելու առումով: Դա առավել ակնհայտ է հայ հասարակությունում, որին երկար ժամանակ բնորոշ էր և դեռևս բնութագրական է որոշակի բացասական վերաբերմունքը ամուսնալուծված կանանց նկատմամբ, ինչը նվազեցնում է նրանց կողմից նոր ընտանիք կազմելու հավանականությունը:

Բացի այդ, Հայաստանում հաճախ աղջիկները ամուսնանում են վաղ տարիքում՝ մինչև այդ չհասցնելով ձեռք բերել կրթություն, որևէ մասնագիտություն, և հույսը դնում են ամուսնու վրա (չնայած վերջին տարիներին կանանց առաջին անգամ ամուսնանալու միջին տարիքը բարձրացել է): Ուստի, ամուսնուց բաժանվելուց հետո հոգեկան ծանր ապրումներին գումարվում է նաև սոցիալական դժվար վիճակը, որը հաղթահարելու համար էլ նրանց մի մասը դիմում է մարմնավաճառության: Ամուսնական կյանքի վերաբերյալ պատկերացում ձևավորելու նպատակով օգտակար կլիներ, որպեսզի գույզերը մինչև ամուսնությունը գրանցելը հնարավորություն ունենային ստանալու հոգեբանական և բժշկական տեղեկատվություն ամուսնական կյանք սկսելու վերաբերյալ: Ցանկալի կլինի, որպեսզի պետությունը ստեղծի ծառայություն, որը անվճար խորհրդատվություն կտրամադրի ամուսնանալ պատրաստվողներին:

⁴ Տե՛ս **Федик Е. Н.**, Ответственность за действия, связанных с проституцией: Уголовно-правовые и криминологические аспекты. Екатеринбург, 2003, էջ 118:

⁵ Տե՛ս **Федик Е. Н.**, там же, էջ 119:

Կրիմինոլոգիական գրականության մեջ բազմիցս արտահայտվել է այն գաղափարը, որ կրթական ցածր մակարդակը նպաստում է հակահասարակական և հակաիրավական վարքագծի դրսևորմանը, քանի որ անձը, իր մտահորիզոնի, աշխարհայացքի պայմաններում, չտեսնելով խնդիրների լուծման այլ ուղիներ, դիմում է հակաիրավական կամ հակաբարոյական վարքագծի⁶:

Կրիմինոլոգիական գրականության մեջ արտահայտված այս տեսակետը հաստատվեց նաև մեր կողմից իրականացված հետազոտության շրջանակներում: Մասնավորապես, մեր ուսումնասիրության շրջանակներում հայտնված մարմնավաճառների 54%-ը ուներ թերի միջնակարգ, 39%-ը՝ միջնակարգ և միայն 7%-ը՝ բարձրագույն կրթություն: Ընդ որում, վերջիններս ընտրանքում հայտնված առավել բարձր վարձատրվող մարմնավաճառներն էին:

Այն, որ կրթական մակարդակը ուղղակիորեն կապված է աշխատանքի ընտրության հետ, ակնհայտ է նաև մարմնավաճառների նախկինում աշխատանքի փորձ ունենալու հանգամանքը պարզելու նպատակով տրված հարցի պատասխանների վերլուծությունից: Ըստ այդ արդյունքների՝ մարմնավաճառների ընդամենը 7%-ը ուներ բարձրագույն կամ միջնակարգ մասնագիտական կրթություն: Հատկանշական է նաև, որ մինչև մարմնավաճառությամբ զբաղվելը մարմնավաճառների գերակշռող մասը՝ 85%-ը, երբեք չի աշխատել, 4%-ը աշխատել է պետական կառույցներում, 7%-ը՝ մասնավոր ոլորտում, իսկ 3%-ը զբաղվել է մուրացկանությամբ:

Մարմնավաճառության կանխման համար կարևոր է պարզել, թե որտեղ են մարմնավաճառները մատուցում իրենց ծառայությունները: Մարմնավաճառների 7%-ը իրենց ծառայությունները մատուցում են իրենց բնակարաններում, 52%-ը՝ հյուրանոցներում, 26%՝ սաունաներում, իսկ 15%-ը ծառայություն է մատուցում այլ վայրերում: «Ինչպե՞ս էք կապ հաստատում հաճախորդների հետ» հարցին հարցվածներից 44%-ը նշել է՝ փողոցում, 5%-ը՝ նախկին հաճախորդների միջոցով, 12%-ը՝ ընկերների միջոցով, 36%-ը՝ նախապես զանգահարելով և 3% նշել է բոլոր տարբերակները:

Ներկայացված տվյալներից ակնհայտ է, որ մարմնավաճառների մեծամասնությունը ծառայությունները մատուցում է հյուրանոցներ:

⁶ Stet' u Клейберг Ю. А., Психология девиантного поведения. М., 2001, էջ 98:

րում (հիմնականում մոթելներում) կամ սաունաներում: Կարծում ենք, ոստիկանությունը, հսկողություն սահմանելով նշված օբյեկտների նկատմամբ, կարող է զգալիորեն կրճատել մարմնավաճառության մակարդակը: Ի տարբերություն ՀՀ-ի, ՌԴ-ում մարմնավաճառների մերսման սրահներում օգտագործելու պրակտիկան անհամեմատ մեծ տարածում ունի⁷:

Բավականին մտահոգիչ է մարմնավաճառների ծառայություններից օգտվող անձանց տարիքային կազմը: Խոսքը անչափահասների մասին է: Այն հարցին, թե «Ձեր հաճախորդների մեջ հաճախ են լինում 18 տարին չլրացած անձինք», մարմնավաճառների 7%-ը պատասխանել է՝ այո, 64%-ը՝ ոչ և միայն 29%-ը պատասխանել է՝ չեն լինում: Մարմնավաճառների և երիտասարդների հետ զրույցներից պարզ է դառնում, որ հազվադեպ չեն դեպքերը, երբ հաճախորդների տարիքը ցածր է լինում 16 տարեկանից: Սա, ինչպես հայտնի է, քրեորեն պատժելի արարք է, ինչին պետք է ուշադրություն դարձնեն իրավապահ մարմինները: Հարցման շրջանակներում ներգրավված մարմնավաճառներից շատերի պնդմամբ՝ իրենք նույնիսկ տեղյակ չեն, որ 16 տարին չլրացած անձի հետ սեռական հարաբերություն ունենալը համարվում է հանցագործություն:

Հարցված մարմնավաճառների 11%-ը նշել է, որ իրենց հաճախորդները հիմնականում 13-18 տարեկան տղաներն են, 26%-ինը՝ 18-25 տարեկան տղամարդիկ, 56%-ինը՝ 26-50 տարեկան տղամարդիկ, իսկ 7%-ի հիմնական հաճախորդները 51-61 տարեկան տղամարդիկ են: Այն հարցին, թե «Ձեր հաճախորդների մեջ հաճախ են լինում ոչ բնական սեքսուալ պահանջմունքներ ունեցող անձինք» դրական պատասխան է տվել հարցվածների 11%-ը, 59%-ը պատասխանել՝ ոչ, 30%-ը նշել է չեն լինում:

Մարմնավաճառությամբ զբաղվող անձանց կրիմինոլոգիական բնութագրի բացահայտման առումով կարևոր նշանակություն ունին նաև նրանց առողջական վիճակի պարզաբանումը: Մեր կողմից իրականացված ուսումնասիրության արդյունքները վկայում են, որ մարմնավաճառությամբ զբաղվող անձինք հիմնականում հոգեպես առողջ են: Սակայն մեր հարցման արդյունքների համաձայն մարմնավաճառների 28%-ը նշել են թմրամիջոցների, իսկ 62%-ը՝ ակոհոլի պար-

⁷ St' u Чернов Р. О., Преступления против морали. Ярославль. 2005, էջ 312:

բերաբար գործածման մասին: Ընդ որում, մարմնավաճառների հետ իրականացված հարցազրույցներից պարզ դարձավ, որ թմրանյութի և ալկոհոլի գործածումը նրանց մոտ սկիզբ է առել մարմնավաճառությամբ զբաղվելուն ներգրավվելուց հետո:

Առանձնահատուկ կարևորվում է մարմնավաճառությամբ զբաղվող անձանց առողջական վիճակի հարցը՝ կապված սեռավարակների տարածման հետ: Հայտնի է, որ մարմնավաճառությունը մեծ դեր է կատարում վեներական հիվանդությունների, այդ թվում ՁԻԱՀ-ի, տարածման հարցում⁸:

Այն հարցին, թե «սեռական հարաբերության ժամանակ պահպանակ օգտագործո՞ւմ եք», հարցվածներից 83%-ը պատասխանել է, որ մշտապես օգտագործում է պահպանակ, 13%-ը՝ երբեմն, իսկ 4%՝ եթե հաճախորդը դեմ չի լինում: Չնայած դրան՝ հարցված բժիշկները նշել են, որ իրենց դիմող հիվանդների 50-70%-ը վարակվել են մարմնավաճառներից:

Բժիշկների կարծիքով, մարմնավաճառների շրջանում սեռավարակների տարածումը առավելապես պայմանավորված է պաշտպանական միջոցների չօգտագործմամբ: Նրանց պատասխանների բաշխումն առավել մանրամասն ներկայացված է աղյուսակ 1-ում:

Աղյուսակ 1. Որո՞նք են մարմնավաճառների շրջանում սեռավարակների տարածման հիմնական պատճառները

Պաշտպանիչ միջոցներ չօգտագործելը	40%
Սեռական հիգիենայի մասին տեղեկություններ չունենալը	25%
Բժշկին ժամանակին չդիմելը	25%
Այլ	10%

Բժիշկների փորձագիտական հարցման արդյունքները վկայում են, որ մարմնավաճառներն իրենց են դիմել հիմնականում հետևյալ հիվանդությունների դեպքում՝ խլամիդիոզ – 40%, սրիխտոնիազ – 35%, Սիֆիլիս – 5%, այլ – 20%: Ուշագրավ է, որ ՁԻԱՀ/ՄԻԱՎ համախ-

⁸ Տե՛ս **Сперлядзева Н. А.**, Анализ показателей поведенческих рисков лиц, вовлеченных в преестицию/ Социальная политика и социология. № 3. 2006, էջ 116:

տանիշի մասին նշեցին հարցվածների միայն 2%-ը, ինչը պետք է կապել ոչ թե այդ հիվանդության բացակայության, այլ դրա ախտանիշների թաքնված լինելու հետ, որի պատճառով հիվանդությունը ախտորոշվում է վարակվելուց երկար ժամանակ անց:

Ընդհանրապես, մարմնավաճառությամբ զբաղվող անձինք խուսափում են բժշկին դիմելուց: Մեր հարցման արդյունքների համաձայն՝ մարմնավաճառի մաշկաբանին դիմելու հաճախականությունը դրսևորվել է հետևյալ կերպ. մարմնավաճառների 30%-ը իրենց դիմել են 3 ամիսը մեկ, 10 %-ը՝ 6 ամիսը մեկ, 25% ը՝ տարին մեկ, 35% - ը՝ ավելի հազվադեպ: Ինչպես երևում է մարմնավաճառները բավականին հազվադեպ են դիմում բժշկի: Կարծում ենք, որ ուստիկանությունը պետք է հետևի, որ նրանք գոնե ամիսը մեկ անգամ անցնեն բժշկական ստուգում:

Ընդ որում, մարմնավաճառներից շատերը հաճախակի կիսատ են թողնում բուժումը, ինչը բժիշկների 60%-ի կարծիքով պայմանավորված է հիվանդների այն թյուր կարծիքով, որ իրենք բուժվել են, 20%-ը նշել է գումարի բացակայությունը, 15%-ը՝ աշխատանքի ծանրաբեռնվածությունը, իսկ 5%-ն էլ՝ սեփական անձի նկատմամբ անտարբերությունը:

Ինչպես տեսանք, մարմնավաճառների կողմից բուժումը ընդհատելու պատճառներնից մեկը գումարի բացակայությունն է: Այն հարցին, թե սեռավարակների բուժումը ի՞նչ արժեք ունի, բժիշկների 10% պատասխանել է՝ մինչև 10 000 դրամ, 25%-ը՝ 10 000-25 000 դրամ, 60%-ը՝ 25 000- 50 000 դրամ, 5%ը՝ 50 000 դրամից ավելի:

Միաժամանակ, մարմնավաճառների շրջանում մեր իրականացրած հարցումների համաձայն՝ 5%-ը օրական վաստակում է մինչև 10 000 դրամ, 23%-ը 10 000- 25 000 դրամ, 54%-ը 25 000-40 000 դրամ, 18%-ը 40 000 դրամից ավելի: Իհարկե, այստեղ էական դեր է խաղում այն, թե օրական նրանցից յուրաքանչյուրը միջինը քանի հաճախորդ է սպասարկում և որքանով է ըստ այդմ բարձրանում նրանց վարակվելու հավանականությունը: Մեր ուսումնասիրության արդյունքների համաձայն՝ մարմնավաճառների միայն 4%-ն է օրվա ընթացքում սպասարկում մեկ հաճախորդ, մինչդեռ 66%-ը 2-5, իսկ 30%-ը՝ 6-10 հաճախորդ: «Օրական քանի՞ ժամ եք աշխատում» հարցին հարցվածների 4%-ը նշել է մինչև 1 ժամ, 50%-ը նշել է 2-5 ժամ, 30%-ը՝ 6-8 ժամ, 16%-ը աշխատում է 9 ժամից ավելի: «Որքա՞ն ժամանակ է, ինչ զբաղ-

վում էք մարմնավաճառությամբ» հարցին 12% պատասխանել է մինչև 6 ամիս, 7%-ը՝ 6 ամսից 1 տարի, 45%-ը՝ 2-3 տարի, 27%-ը՝ 4-10 տարի, 9%-ը՝ 11 տարուց ավելի:

Մարմնավաճառների կրիմինոլոգիական բնութագրի ուսումնասիրության առումով կարևորվում է նրանց սոցիալ-հոգեբանական առանձնահատկությունների և հատկապես շարժառիթների վերհանումը:

Մարմնավաճառություն երևույթն ուսումնասիրողների մեծամասնությունը, որպես երևույթի առաջնային պատճառ, նշում է մարմնավաճառությամբ զբաղվողների ապրուստի միջոցների բացակայությունը և ծանր սոցիալական վիճակը: Նախորդ դարի 20-30-ական թվականների հետազոտողները ընդհանրապես կարծում էին, որ մարմնավաճառությունը աղքատության հետևանք է և առաջանում է կնոջ կողմից ազնիվ ճանապարհով գումար վաստակելու անհնարի-նության պատճառով⁹: Գրեթե համանման տեսակետ ունեն նաև ներկայիս մի շարք հետազոտողներ: Մասնավորապես, Վ.Վ. Լիսենկոյի կարծիքով՝ «քանի դեռ գոյություն ունի անաշխատունակ կանանց զանգված, որը զոյատևում է հոր կամ ամուսնու միջոցների հաշվին, միշտ առկա է լինելու կանանց կողմից իրենց մարմինը վաճառելու երևույթը»¹⁰: Ըստ այս տեսակետի կողմնակիցների, եթե կինը աշխատելու հնարավորություն ստանա, նրա մոտ կանհետանա սեփական մարմինը վաճառելու անհրաժեշտությունն ու մղումը:

Քրեագետների մյուս խումբը, հիմնվելով իրենց կատարած հետազոտությունների վրա, պնդում են, որ աղքատությունը կամ տնտեսական շարժառիթը չի կարող դիտարկվել որպես մարմնավաճառությանը դրդող հիմնական գործոն¹¹: Նույնիսկ, եթե աշխատավարձերը բարձրացվեն, միևնույնն է մարմնավաճառության պահանջարկն ու առաջարկը միշտ էլ լինելու է: Արդյունքում ուղղակի կբարձրանան «ճառայությունների» գները: Կարծում ենք, երկրորդ խումբ գիտնականների պնդումները ավելի հիմնավոր են:

Ինչ խոսք, տնտեսական ծանր պայմանները լուրջ ազդեցություն են թողնում մարմնավաճառությամբ զբաղվելու վրա, սակայն չի կա-

⁹ Տե՛ս **Каров А. Н.**, Проституция и новый быт. Одесса, 1927, էջ 9-13:

¹⁰ Տե՛ս **Лысенко В. В.**, Правонарушения в сфере общественной нравственности и полиция России. СПб., 1997, էջ 289:

¹¹ Տե՛ս **Антонян Ю. М.**, Преступность среди женщин. М., 1992, էջ 189:

րելի ասել, որ այդ գործոնը միակն է կամ որոշիչն է երևույթի առաջացման մեխանիզմում: Աղքատության մեջ ապրում են շատերը, բայց նրանցից ոչ բոլորն են ընտրում մարմնավաճառությամբ իրենց սոցիալական խնդիրները լուծելու ճանապարհը: Անձի որոշման կայացման վրա մեծապես ազդում են նրա հոգեբանությունը, բարոյական արժեքները, աշխարհայացքը, կամքը, անմիջական միկրոմիջավայրը (ընտանիք, մտերիմ հարազատներ ու ընկերներ), կրթական մակարդակը և այլն:

Թեև մարմնավաճառությունը ավելի մեծ տարածում ունի տնտեսական զարգացման առավել ցածր մակարդակ ունեցող երկրներում (Լատինական Ամերիկայի և Հարավարևելյան Ասիայի պետություններում), նույնը չի կարելի ասել Իսլամական պետությունների մասին, որոնք նույնպես աչքի են ընկնում ցածր կենսամակարդակով: Դա բացատրվում է նրանով, որ այս երկրներում տիրում են խիստ նահապետական կամ կրոնական նորմեր, որոնք կարգավորում են կանանց վարքագիծը: Բացի այդ, հարուստ պետություններում (ԱՄՆ, Եվրոպական որոշ երկրներ) նույնպես առկա է մարմնավաճառության բարձր մակարդակ, սակայն այդ մարմնավաճառները, ի տարբերություն ավելի աղքատ երկրների, իրենց «գործընկերների» իրենց ծառայությունները մատուցում են համեմատաբար բարձր գներով:

Բացի այդ, մարմնավաճառները ոչ միշտ են զբաղվում քննարկվող զբաղմունքով ծայրահեղ կարիքից, այլ այդ ճանապարհն են ընտրում հնարավորինս բարեկեցիկ կյանք վարելու մղումով: Այն, որ սուսկ ծայրահեղ կարիքը չէ, որ հանգեցնում է մարմնավաճառության, հաստատվել է նաև մեր հետազոտության արդյունքներով: Հարցմանը մասնակցած մարմնավաճառների 64%-ը նշել է, որ մարմնավաճառությամբ զբաղվում է սոցիալական ծանր վիճակի պատճառով, 24%` ընտանեկան դրության, 5%` լավ ապրելու ձգտման պատճառով: Հարցված մարմնավաճառների 85%-ը նշել է, որ երբեք չի աշխատել, իսկ այժմ օրական 10000 դրամից պակաս վաստակում է նրանց միայն 5%-ը: Ինչպես իրավացիորեն նշվում է կրիմինոլոգիական գրականության մեջ, պետք է տարբերել իրական կարիքը (սնունդ, հագուստ, կացարան և այլն) հարաբերական կարիքից¹²: Այս ամենից հետևում է,

¹² См. у **Блох И.**, Половая жизнь нашего времени и ее отношение к современной культуре. СПб., 1910, էջ 300-301:

որ, չնայած տնտեսական գործոնները էական նշանակություն ունեն մարմնավաճառությամբ զբաղվելու հարցում, սակայն սոցիալական ծանր պայմանները բավարար չեն անձին մարմնավաճառության մղելու համար (եթե չկա ծայրահեղ կարիք)¹³:

Մարմնավաճառությամբ զբաղվող անձանց սոցիալ-հոգեբանական բնութագրի առավել հստակ պարզաբանման, մոտիվացիոն ոլորտի վերհանման նպատակով, նրանց հարց առաջադրվեց, թե «եթե Ձեզ առաջարկվի մեկ այլ աշխատանք, որի վարձատրությունը կկազմի Ձեր վաստակածին մոտ գումար, կդադարեք զբաղվել մարմնավաճառությամբ», որին հարցվածների 88%-ը տվեց դրական պատասխան: Սակայն, առաջարկված հարցը վերաձևակերպվեց և առաջարկվեց պատասխանել այն հարցին, թե ինչպես կվարվեք, եթե վարձատրությունը կազմի Ձեր վաստակած գումարի կեսը, մարմնավաճառները նշեցին, որ կշարունակեն իրենց զբաղմունքը:

Ուշագրավ է, որ հարցվածների 92%-ը նշեց, որ պատրաստվում է թողնել մարմնավաճառի աշխատանքը, պայմանով, որ հետագա կյանքը շարունակելու համար բավարար գումար վաստակի, բայց նրանցից ոչ ոք չկարողացավ պատասխանել, թե ինչ նկատի ունեն բավարար գումար ասելով, ինչն էլ վկայում է այն մասին, որ մարմնավաճառությունից հրաժարվելը ավելի շուտ վերացական ցանկություն է, քան կոնկրետ նպատակ: Որոշ մարմնավաճառներ նշում են, որ մարմնավաճառները որպես կանոն աշխատում են այնքան ժամանակ, որքան հնարավոր է (այնքան ժամանակ մինչև ունեն պահանջարկ և ներում է առողջությունը). իսկ մինչ այդ պահը քչերն են դադարում զբաղվել այդ գործով:

ՀՀ-ում մարմնավաճառների կրիմինոլոգիական առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ՝

1. մարմնավաճառությամբ առավելապես զբաղվում են 19-30 տարեկան, կրթական ցածր մակարդակ ունեցող չամուսնացած կամ ամուսնալուծված կանայք,

2. տղամարդկանց (հոմոսեքսուալ) մարմնավաճառությունը բնութագրվում է լատենտայնության բարձր աստիճանով,

¹³ Տե՛ս **Быкова А. Г.**, Проституция в городах Западной Сибири // Социологические исследования. 2000, № 5, էջ 85:

3. ՀՀ-ում մարմնավաճառության մեջ ներգրավված անհատներն առավելապես ունեն սոցիալ-տնտեսական բնույթ, թեև դրանք ավելի շատ կապված են ոչ թե կենսական կարիքները հոգալու, այլ ուրախ կենսամակարդակ ապահովելու ձգտման հետ:

Гурген Котанджян
Соискатель кафедры уголовного права ЕГУ

КРИМИНОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛИЦ, ЗАНИМАЮЩИХСЯ ПРОСТИТУЦИЕЙ В РА

Для разработки эффективных мероприятий предупреждения проституции важное значение имеет выявление криминологических характеристик лиц, занимающихся проституцией. Изучение лиц, вовлеченных в проституцию в РА, позволило определить, что в РА проституцией чаще занимаются одинокие, незамужние или разведенные женщины 19-30 лет, у которых нет высшего образования или опыта работы. Мужская (гомосексуальная) проституция характеризуется высоким уровнем латентности. В качестве причин занятия проституцией преобладают социально-экономические факторы, хотя они связаны не с крайней нуждой, а с желанием обеспечить определенный уровень жизни. Автором выявлены основные особенности лиц, вовлеченных в занятие проституцией в РА, и сделаны предложения для нейтрализации факторов, способствующих вовлечению лиц в занятие проституцией.

Gurgen Kotanjyan
PhD student of the YSU Chair of Criminal Law

CRIMINOLOGICAL CHARACTERISTICS OF PERSONS ENGAGED IN PROSTITUTION IN THE RA

The analysis of the criminological characteristics of prostitutes in the RA is of special importance for the elaboration of effective measures aimed to the prevention of prostitution. The reserach conducted revealed that the majority of prostitutes in the RA are single or divorced women aged 19-30, who do not have higher education or experience of previous work. Though

male (homosexual) prostitution exists in Armenia, however it has high level of latency. The main reasons for acting as prostitutes are of social-economical nature, however they are more related to maintaining certain level of life rather than to the extreme need. The author highlights the main peculiarities of the criminological characteristics of prostitutes in RA and proposes suggestions aimed to the neutralization of factors fostering prostitution.

Բանալի բառեր՝ մարմնավաճառ, կրիմինալոգիական բնութագիր, կրթություն, առողջական վիճակ, ընտանեկան կարգավիճակ, սոցիալական վիճակ, մոտիվացիա:

Ключевые слова: проститутка, криминологическая характеристика, образование, состояние здоровья, семейный статус, социальное положение, мотивация.

Key words: Prostitute, criminological characteristics, education, state of health, family status, social situation, motivation.